

[This is the last version of the paper before publication.]

To cite: Fallan, E. & Fallan, L. (2017). *Er regnskapsreguleringer avgjørende for kvaliteten på miljøinformasjon i årsrapporten?* Kapittel 5 i Busch, Olaussen og Pettersen (red.): Bred og spiss! NTNU Handelshøyskolen 50 år. En vitenskapelig jubileumsantologi. Fagbokforlaget.

Er regnskapsreguleringer avgjørende for kvaliteten på miljøinformasjon i årsrapporten?¹

Even Fallan²

Høgskolen i Innlandet
2418 Elverum
e-post: even.fallan@inn.no

Lars Fallan

NTNU Handelshøyskolen,
7491 Trondheim
e-post: lars.fallan@ntnu.no

Sammendrag

Denne undersøkelsen reiser spørsmålet om regnskapsreguleringer er avgjørende for kvaliteten på miljøinformasjon i årsrapporten. Det korte svaret er: nei, ikke nødvendigvis. Regulerte virksomheter rapporterer ikke mer fullstendig og kvalitativ bedre miljøinformasjon enn de som ikke er regulerte. Ropet på mer regulering bør i første omgang heller erstattes av et krav om håndhevelse av de reguleringene og anbefalingene som allerede er på plass i Regnskapsloven og i Norsk regnskapsstandard (NRS16).

Studien viser hvordan tre forskjellige regimer for regnskapsregulering påvirker fullstendighet og kvalitet på miljørapporteringen i årsrapporten. Utvalget består av virksomheter som enten er underlagt reguleringene i regnskapsloven og norske regnskapsstandarder, eller ikke er omfattet av disse kravene og anbefalingene om

¹ Takk til Derya Vural, Universitetet i Uppsala, og deltakere på The Nordic Accounting Conference i København i november 2016 og til Finn Kinserdal, NHH, og deltakere på The 34th FIBE Conference i Bergen i januar 2017 for konstruktive kommentarer. Videre takker vi masterstudentene ved NTNU Handelshøyskolen, Helene Taugbøl Brekke, Inger Tone Hofsmo, Mette Johansen, Mari Ramstad og Catrine Vang for deltakelse i datainnsamlingen. To anonyme fagfeller har gitt ytterligere kommentarer til denne artikkelen.

Stiftelsen Den Nordenfjeldske Handelshøyskole har stilt kontorfasiliteter til rådighet og vi er dem stor takk skyldig.

² Kontaktperson

rapportering. Undersøkelsen bygger på legitimitetsteori og en innholdsanalyse av miljørapporteringen i årsrapportene til begge gruppene av virksomheter.

Resultatene viser at informasjonskvaliteten generelt sett er lav, men er bedre for innhold knyttet til lovpålagte krav til miljørapportering enn for henholdsvis rapportering av anbefalt innhold og for frivillig rapportering, og bedre for anbefalt innhold enn frivillig rapportering. Det er imidlertid ikke forskjeller i informasjonskvalitet mellom virksomheter som er underlagt reguleringene, og de som ikke er det. Det betyr at resultatet ikke kan tilskrives reguleringene alene. De områdene som er regulerte eller anbefalte i dagens lovgivning har høyere legitimitet og ser ut til å bli rapportert uavhengig av reguleringer.

Disse resultatene er drøftet i lys av legitimitetsteori. Legitimitet er ikke et homogent begrep slik et ofte har vært brukt i undersøkelser om legitimitetsrisiko innen regnskapsrapportering, men må splittes i henholdsvis regulatorisk-, moralsk-, kognitiv- og pragmatisk legitimitet. Lav regulatorisk legitimitetsrisiko kombinert med virkningene av moralsk, kognitiv og pragmatisk legitimitet kan forklare dette resultatet.

Innledning

Sosiale og miljømessige krav til bedrifters virksomhet har økt i de senere årene. Spørsmål om økonomisk virksomhet er bærekraftig har rykket oppover på samfunnets dagsorden. Bedrifter er derfor blitt mer oppmerksomme på behovet for å informere samfunnet om at virksomheten drives innenfor bærekraftige rammer. På den annen side er det en internasjonal trend i retning av flere lovpålagte krav for miljøinformasjonen (Camillieri, 2015; Nyquist, 2003). Begrunnelsen for flere reguleringer er at disse leder til bedre og mer fullstendig miljøinformasjon i årsrapporten.

Denne studien setter søkelys på ulike reguleringsregimer for miljøinformasjon og informasjonskvaliteten på miljørapporteringen i virksomhetenes årsrapporter. Vi stiller spørsmålet om regnskapsreguleringer er avgjørende for kvaliteten på miljøinformasjonen i årsrapporten. Dette er interessant fordi generelle reguleringer fører til kostnader i forbindelse med selve reguleringsprosessen, i de regulerte virksomhetene og i håndhevelsen av reguleringene. Reguleringer skal gjennomføres dersom de ønskede fordelene overstiger kostnadene. Det vil være flere fordeler ved å regulere miljøinformasjonen. Det kan være incentivvirkninger som bedrer virksomhetenes miljøprestasjoner (Gjesdal, 1981). Denne studien ser på bedring av informasjonskvaliteten i rapporteringen og dermed om brukernytten øker.

Dette forskningsspørsmålet blir besvart ved å sammenligne virksomheter som er underlagt reguleringer av miljørapportering i Regnskapsloven og Norsk regnskapsstandard (NRS16), med virksomheter som ikke har plikt til å følge disse reguleringene. Informasjonskvaliteten for de delene av miljørapporteringen som er regulert i den første gruppen blir sammenlignet med kvaliteten på tilsvarende informasjonsinnhold i den andre gruppen som kun rapporterer frivillig. Videre blir det informasjonsinnholdet som er henholdsvis underlagt anbefalinger i NRS16 eller frivillig å rapportere for den første gruppen, sammenlignet med tilsvarende informasjonsinnhold fra de virksomhetene i den andre gruppen som kun rapporterer frivillig.

Denne studien avslører at det ikke er forskjeller mellom virksomheter som er underlagt reguleringsregimet og de som rapporterer på frivillig basis når det gjelder kvaliteten for de delene av miljøinformasjonen som er lovpålagt og anbefalt. Videre rapporterer de virksomhetene som ikke er forpliktet til å rapportere miljøinformasjon, høyere kvalitet på den delen av miljøinformasjonen som er frivillig å rapportere for begge grupper. Funnene viser dessuten at informasjonskvaliteten er gjennomgående lav, men den er høyere for lovpålagt enn for anbefalt informasjonsinnhold og også høyere for anbefalt miljøinformasjon enn for frivillig miljøinformasjon.

Sett i sammenheng tyder det på at de regulerte delene av miljøinformasjonen er de delene som blir bedømt å være viktigst for samfunnet og som har høyest legitimitetsrisiko. Kvaliteten på disse delene av miljøinformasjonen ser ut til å være uavhengig av reguleringsregimet når det ikke blir påvist kvalitetsforskjeller mellom virksomheter med og uten slike rapporteringskrav eller -anbefalinger.

Regnskapsreguleringsregimer

I Ot.prp. nr. 42 1997-1998 heter det at formålet med lovpålagte krav til miljørapportering er å bedre informasjonen til aksjonærer, investorer, ansatte, myndigheter og befolkningen ellers. De norske reguleringsregimene av miljørapportering finnes i Regnskapsloven og i norske regnskapsstandarder (NRS). Denne undersøkelsen retter søkelyset mot tre ulike reguleringsregimer: (1) lovpålagte krav i regnskapsloven § 3-3A og NRS16 Årsberetning, (2) anbefalte forslag i NRS16 og (3) formelt frivillig rapportering. Dette framstår som et hierarkisk system med avtakende forpliktelser til å rapportere. Det strengeste er lovpålagte krav, deretter anbefalingene og til sist frivillig rapportering uten forpliktelser (Fallan, 2016).

De lovpålagte kravene til innhold i årsberetningen omfatter denne informasjonen, jf. regnskapsloven § 3-3a tolvte ledd: «Det skal gis opplysninger om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljø. Det skal opplyses hvilke miljøvirkninger de enkelte forhold ved virksomheten gir eller kan gi, samt hvilke tiltak som er eller planlegges iverksatt for å forhindre eller redusere negative miljøvirkninger.» Disse kravene spesifiseres i NRS16, blant annet informasjon om type og mengde råvarer, utslipp, avfall og kjemikalier i produkter. Miljøvirkningene skal ses i et livssyklusperspektiv. Beslutninger om hvor mye og i hvilken form slik informasjon blir gitt er i stor grad opp til virksomheten selv å bestemme (Fallan and Fallan, 2009; Nyquist, 2003).

Det er presisert i Ot.prp. nr. 75 1997-1998 at det ikke er behov for ekstern revisjon av miljøinformasjonen i årsrapporten. Det betyr at myndighetene så langt ikke ønsker at lovpålagte krav til miljørapportering blir håndhevet. Revisorene er pålagt å forsikre seg om at virksomheten skriver noe om de lovpålagte kravene i årsberetningen, men de er ikke pålagt å verifisere innholdet. En rekke studier avslører at mange norske virksomheter ikke fullt ut etterkommer lovpålagte krav til miljørapportering (Fallan, 2015; Fallan og Fallan, 2009; Melting and Tungen, 2012; Vormedal og Ruud, 2009).

NRS16 omfatter også anbefalinger om rapportering av flere typer miljøinformasjon. Finansdepartementet forventer at selskaper som er underlagt regnskapslovens reguleringer også følger anbefalingene i regnskapsstandarden (Revisorforeningen, 2007). Imidlertid er de

fleste typer innhold av miljøinformasjon fortsatt uregulerte. Innhold og mengde av slik informasjon vil derfor variere etter virksomhetens egne beslutninger (Fallan og Fallan, 2009). De norske reguleringsregimene for miljøinformasjon i årsrapporten består dermed av lovpålagte reguleringer, anbefalinger og frivillighet.

Teorigrunnlag og hypoteseutvikling

Legitimitetsteori forstår miljørapportering som en måte å påvirke den eksterne oppfatningen av virksomheten (Deegan, 2002). Dette er den foretrukne og mest brukte teorien i forskningen om rapportering av miljø- og samfunnsansvar (Campbell et al., 2003). Teorien sier at virksomhetens atferd må forstås som legitim – ”desirable, proper, or appropriate within some socially constructed system of norms, values, beliefs and definitions” (Suchman, 1995, s. 574) – for å kunne overleve. Strategien for å sikre eller gjenopprette legitimitet inkluderer kommunikasjon om miljøvirkninger (Lindblom, 2010). Imidlertid må det understrekes at miljøinformasjon ikke bare er en strategisk måte å sikre eller gjenopprette legitimitet i miljøspørsmål. Miljørapportering er også en type regnskap. Det betyr at det er en legitimitetsrisiko knyttet til rapporteringen i seg selv. Begge disse perspektiver er benyttet for å utvikle hypotesene i denne studien.

I forskning om rapportering av samfunnsansvar (”corporate social responsibility”) er ofte legitimitetsrisiko diskutert i sammenheng med virksomhetskarakteristika slik som synlighet (eksempelvis størrelse, børsnotering, media oppmerksomhet) og miljørisiko (eksempelvis bransje og miljøprestasjoner) (Brown og Deegan, 1998; Chauvey, 2015). Argumentet er at jo høyere synlighet og miljørisiko, desto høyere legitimitetsrisiko, som leder til mer bruk av miljørapportering som et legitimitetsverktøy.

Lovpålagt miljørapportering vil være forbundet med større legitimitetsrisiko enn frivillig rapportering, alt annet likt, på grunn av tilleggsrisikoen med ikke å overholde lovkrav. Tidsseriestudier som sammenligner ett eller to år før innføring av reguleringer med de etterfølgende årene indikerer at regulering har en positiv virkning på volum og bredde på miljøinformasjonen (Bebbington et al., 2012; Criado-Jiménez et al., 2008; Fallan og Fallan, 2009; Frost, 2007; Larrinaga et al., 2002; Llena et al., 2007; Luque-Vilchez og Larrinaga, 2016). Disse empiriske resultatene er også konsistente med de fire legitimitetsstrategiene hos Lindblom (2010). Når legitimitetsrisikoen øker, vil virksomheter benytte en eller flere av Lindbloms strategier for å sikre legitimiteten. Valget av legitimitetsstrategier kan også påvirke kvaliteten på miljørapporteringen, ikke kun volumet. Høy legitimitetsrisiko øker sannsynligheten for høyere informasjonskvalitet. Dette kommer delvis av at virksomheter kan ty til legitimeringsstrategier som krever høy informasjonskvalitet (Lindblom, 2010), og delvis fordi økt informasjonsvolum (selv om noe av informasjonen kan være av lav kvalitet) også vil inneholde høykvalitets informasjon (Patten og Crampton, 2003; Walden og Schwartz, 1997).

De fleste studier av reguleringsregimer for miljøinformasjon studerer bare en type regulering, som regel obligatoriske krav eller anbefalinger i lover, regnskapsstandarder eller krav i børsreglementer. Av og til blir en slik regulering sammenlignet med frivillig rapportering (Chauvey et al., 2015; Criado-Jiménez et al., 2008; Fallan og Fallan, 2009; Frost, 2007; Larrinaga et al., 2002; Llena et al., 2007; Luque-Vilchez og Larrinaga, 2016; Mobus, 2005; Patten, 2005; Vormedal og Ruud, 2009). I virkeligheten eksisterer ofte flere

reguleringsregimer samtidig. Her ser vi på tre ulike regimer som virker samtidig for miljørapportering. Hypotesene bygger på det teoretiske resonnementet at legitimitetsrisikoen ved ikke å etterkomme pålagte krav blir oppfattet å være høyere enn for anbefalt eller frivillig rapportering, alt annet likt.

- Hypotese 1A: Kvaliteten på lovpålagt miljøinformasjon er høyere enn for miljøinformasjon som enten er anbefalt eller er frivillig å rapportere.
- Hypotese 1B: Kvaliteten på anbefalt miljøinformasjon er høyere enn for miljøinformasjon som er frivillig å rapportere.

Hvis vi skal studere virkningen av reguleringsregimene videre, må vi sammenligne virksomheter som er underlagt reguleringer i Regnskapsloven og NSR16 med de som ikke har slike pålegg. Dette er meget sjeldent forekommende i litteraturen om miljørapportering. Et unntak er Bebbington et al. (2012) som fant at rapporteringspraksisen til uregulerte virksomheter på noen områder gikk ut over rapporteringen til regulerte virksomheter. Dette reiser spørsmålet om virkningen av reguleringer er så enkelt som antatt over, og at sammenhengen mellom legitimitetsrisiko og miljøinformasjon er mer kompleks.

Lodhia et al. (2012, s. 631) sier det slik: "a more sophisticated approach to legitimacy is required to understand the role of environmental reporting". En av utfordringene med legitimitetsteorien er den måten den blir brukt i forskningen om virksomheters miljørapportering. Legitimitet blir vanligvis brukt som et endimensjonalt begrep (Brown og Deegan, 1998; Campbell et al., 2003; Cho og Patten, 2007; Deegan et al., 2000; Patten, 2005; Patten og Crampton, 2003).

Legitimitet er et flerdimensjonalt begrep og ulike typer legitimitet kan enten styrke eller svekke hverandre (Aldrich og Ruef, 2006; Suchman, 1995). Rammeverket for legitimitet bør inkludere regulatorisk, moralsk, kognitiv og pragmatisk legitimitet. Regulatorisk og moralsk legitimitet er knyttet til sosio-politisk legitimitet og refererer til "the acceptance by key stakeholders, the general public" etc. of something as "appropriate and right" (Aldrich og Ruef, 2006, s. 186). Regulatorisk legitimitet gjelder atferd i "conformity with governmental rules and regulations" (s. 186). Den regulatoriske legitimitetsrisikoen av ikke å følge reglene er et normativt aspekt som alltid er til stede når virksomheter står overfor reguleringer.

Moralsk legitimitet reflekterer en bedømmelse av om virksomheten driver i tråd med kulturelle normer og verdier (Aldrich og Ruef, 2006). Basert på argumentet om hva som er riktig å gjøre, vil moralsk legitimitet fremme kvalitativt god miljøinformasjon uavhengig av hva som er påkrevet i Regnskapsloven og NRS16.

Pragmatisk legitimitet omfatter hvordan miljørapporteringen påvirker virksomhetens interessenter. Denne dimensjonen skiller seg fra den altruistiske begrunnelsen for moralsk legitimitet fordi den vektlegger fordelene for interessentene (Suchman, 1995). Også denne dimensjonen kan påvirke kvaliteten på miljøinformasjonen uavhengig av reguleringer fordi interessentene trenger slik informasjon som grunnlag for beslutningsstøtte.

Kognitiv legitimitet beskriver graden av om et fenomen er akseptert i samfunnet (Aldrich og Ruef, 2006; Suchman, 1995). Den høyeste formen for kognitiv legitimitet i et rapporteringsperspektiv oppstår når en type informasjon blir "tatt for gitt". I en slik situasjon vil virksomheter rapportere kvalitativt god miljøinformasjon uavhengig av reguleringer og mediapress.

Begrunnelsen for atferd knyttet til den endimensjonale bruken av legitimitetsbegrepet impliserer at virksomheter som er underlagt regnskapsloven og NRS16 vil rapportere høye kvalitet på sin lovpålagte og anbefalte miljøinformasjon i årsrapporten enn virksomheter uten slike forpliktelser.

- Hypotese 2A: Virksomheter med lovpålagte krav om miljøinformasjon i årsrapporten har rapportering av høyere kvalitet enn virksomheter uten slike krav.
- Hypotese 2B: Virksomheter med anbefalinger om miljøinformasjon i årsrapporten har rapportering av høyere kvalitet enn virksomheter uten slike anbefalinger.

Imidlertid har vi understreket at legitimitetsteorien har flere dimensjoner enn regulatorisk legitimitetsrisiko. Både moralsk, pragmatisk og kognitiv legitimitet kan bidra til å svekke regulatorisk legitimitet. Dersom hypotesene 2A og 2B ikke sanker støtte, er det en støtte til nullhypotesene. Det betyr i så fall ingen kvalitetsforskjeller mellom virksomhetene og dermed en svekkelse av argumentene for mer regulering.

Forskningsmetode

Forskningsdesign

Denne analysen bygger på et samvariasjonsdesign med tverrsnittsdata av kvaliteten på henholdsvis lovpålagt, anbefalt og frivillig miljøinformasjonen i årsrapporten til virksomheter som er underlagt reguleringene og de som ikke er det. Forskningsdesignet bygger på en sammenligning mellom disse reguleringsregimene og mellom de to gruppene av virksomheter.

Analysen er basert på at miljørapportering for ulike virksomheter kan sammenlignes (Fallan, 2016). Et gitt utslipp fra en virksomhet til jord, vann eller luft påvirker miljøet på samme måte uavhengig av eierskap (privat eller offentlig tilknytning) eller formål (profitt eller ideelt/sectorpolitisk). De økonomiske vurderingene for private investorer og offentlige eiere kan avvike i noen grad, men begge grupper må ta hensyn til at virksomheter blir konfrontert med sitt miljøansvar. Dette kan gi legitimitetsutfordringer uavhengig av eierskap eller formål. Interessenter som ansatte, kunder (brukere), leverandører, lokalsamfunn og miljøorganisasjoner betrakter miljøvirkninger uavhengig av eierskap. Miljørapporteringen er rettet inn mot disse interessentene for alle virksomhetene i denne undersøkelsen.

Utvalget

Studien ble gjennomført ved en manuell gjennomgang av innholdet om miljøforhold i årsrapporter. Dette er en ressurskrevende datainnsamling som vanligvis fører til små utvalgsstørrelser. Valg av virksomheter er derfor viktig.

For å studere virkningen av regnskapsreguleringene på kvaliteten av miljøinformasjonen var det nødvendig å sammenligne virksomheter fra to grupper; virksomheter underlagt reguleringsregimet i Regnskapsloven/NRS16 og virksomheter som ikke er det. Stratifiseringen måtte sikre virksomheter fra begge disse gruppene i utvalget.

Den første gruppen besto av virksomheter underlagt reguleringene i regnskapsloven samt krav og anbefalinger i NRS16 Årsberetning. Denne gruppen inkluderer 69 av de 75 virksomhetene som er helt eller delvis eid av norske departementer (NHD, 2010), 3 private institusjoner og 138 privateide virksomheter trukket fra de 231 selskapene på Oslo børs.

Den andre gruppen besto av kommuner og statlig eide høgskoler og universiteter. Slike organisasjoner er ikke underlagt Regnskapsloven og NRS16 og har heller ikke andre krav til miljørapportering i årsrapporten. Gruppen med offentlige høgskoler og universiteter består av 14 av i alt 38 institusjoner, mens utvalget inkluderer av 14 av 428 kommuner. Disse 28 organisasjonene er tilfeldig valgt innenfor en bevisst utvalgsstratifisering: Bransje/miljørisiko og størrelse er viktige forklaringsfaktorer for miljørapportering (Fifka, 2013). Kommuner og høgskoler/universiteter tilhører "bransjer" med ulik miljørisiko. Innen hver bransje ble utvalget trukket fra tre grupper av store, middelsstore og små enheter.

Årsrapporten er valgt som datakilde for virksomhetens miljøinformasjon. Dette er et viktig kommunikasjonsmedium og empiriske funn viser at dette mediet dekker det meste av innholdet i virksomhetenes totale miljørapportering (Tilt, 2008).

Operasjonalisering av kvalitetsindeksen for miljørapportering – DQI

Studien bruker innholdsanalyse som er den mest brukte datainnsamlingsmetoden i forskningen på miljørapportering (Fifka, 2013). Metoden bygger på at meningen i teksten blir omdannet til kvantitative variabler. DQI er en avhengig variabel som er konstruert for å evaluere innholdet i miljøinformasjonen i årsrapportene. Denne studien følger indeksprosedyren til Wiseman (1982) som bygger på «objektive» mål for informasjonsinnhold i årsrapporten. Den gjør det mulig å framskaffe en systematisk numerisk basis for fullstendighet og informasjonskvalitet for å sammenligne virksomhetene.

Det er alltid reliabilitets- og validitetsspørsmål knyttet til overordnede begreper som blir målt gjennom flere innholdskategorier, men i dette tilfellet er disse utfordringene redusert ved at vi benytter en type kvalitetsindeksing som er benyttet i flere studier på dette området tidligere.

Meningsinnholdet i hver relevante setning i årsrapporten blir klassifisert inn i et fullstendig sett av forhåndsdefinerte, gjensidig utelukkende innholdskategorier – i tillegg til faste undergrupper for hver av disse kategoriene – for å muliggjøre en kvantitativ analyse (Krippendorf, 2004). Det valgte numeriske klassifikasjonssystemet er mye brukt (Aerts et al., 2006; Guidry og Patten, 2010). Årsrapporten er analysert med hensyn til tilstedeværelse eller fravær av 19 innholdskategorier. Videre måles graden av kvalitet på informasjonen for hver kategori og samlet skåre for hver virksomhet. Siden flere setninger kan være knyttet til samme innholdskategori, kan flere undergrupper være til stede under en og samme kategori. Klassifikasjonssystemet innebærer at vekten gir uttelling for hver av undergruppene som til stede under hver innholdskategori.

De 19 kategoriene som blir brukt i denne studien av lovpålagt, anbefalt og frivillig miljørapportering, er en tilpasning til en kategorisering utviklet av Ljungdahl (1999) og

United Nations Commission on Transnational Corporations (UNCTC, 1991). Tabell 5.1 viser en liste over disse kategoriene med henvisning til hvilket av de tre regimene som de hører til.

Tabell 5.1: Reguleringsregimer i Norge og innholdskategorier

Nr.	Regime 1: Regnskapsloven og NRS 16 krav	Nr.	Regime 2: NRS 16 anbefalinger	Nr.	Regime 3: Frivillig rapportering
1	Miljøpåvirkning – prosess	4	Miljøpolitikk	8	Miljøorganisering
2	Miljøpåvirkning – produkt	5	Miljømålsettinger	9	Miljørevisjon -- utslipp
3	Ingen miljøpåvirkning	6	Miljømyndigheter	10	Miljørevisjon -- rapportering
		7	Miljøhendelser	11	Miljøinvesteringer
				12	Miljøkostnader og inntekter
				13	Miljøforpliktelser
				14	Miljøbegreper – definisjoner
				15	Regnskapsprinsipper
				16	Miljøvirkninger på etterspørsel – marked
				17	Miljøvirkninger på tilbud – marked
				18	Miljøpriser
				19	Generell miljøinformasjon – ikke knyttet til virksomheten

Miljøinformasjonen kan presenteres i generell og/eller spesifikk, narrativ form, i kvantitativ (eksempelvis mengde av utslipp/forurensning) og/eller monetær form (eksempelvis kostnader). Kvaliteten øker med graden av spesifikk, kvantitativ og monetær informasjon som er gitt i årsrapporten (Wiseman, 1982). En kombinasjon av flere undergrupper av kvalitative egenskaper vil også øke informasjonskvaliteten. Følgelig tildeler systemet som vektlegger kvalitet høyere verdier (skåre) desto mer kvantifisert informasjonen er innenfor hver innholdskategori, og slik at den er kumulativ dersom flere karakteristika er til stede. Systemet er dermed basert på tilstedeværelse eller fravær av hver av de aktuelle kvalitetskarakteristikkene.

En skåre på "3" blir tildelt en innholdskategori som er presentert i monetær form. Den samme skåren blir tildelt dersom informasjonen er kvantitativ. Hvis en innholdskategori er presentert både i monetær og i kvantitativ form blir denne tildelt summen av de to enkeltskårene. – En skåre på "2" blir gitt til innholdskategorier som inneholder virksomhetsspesifikk verbal informasjon som ikke har elementer av kvantitativ-/monetær informasjon. Dersom informasjonen i en innholdskategori er gitt på generell (ikke-virksomhetsspesifikk) form, blir den tildelt en skåre på "1". Innholdskategorier som ikke er til stede i årsrapporten, oppnår en "0"-skåre. Dette skåringssystemet er anvendt på alle innholdskategoriene, men slik at formen for noen typer innhold ikke naturlig kan anta alle kvalitetsegenskapene.

Kvalitetsindeksen – DQI_{ij} – for hver virksomhet blir beregnet separat for miljøinformasjon som er underlagt hver av reguleringsregimene. Notasjonen i representerer reguleringsregimet: verdien $i = 1$ er lovpålagt rapportering, $i = 2$ er anbefalt rapportering og $i = 3$ er frivillig rapportering. Notasjonen j representerer virksomhetene fra 1 til 238.

Telleren i DQI_{ij} er summen av kvalitetsskåren for virksomhet j for innholdskategorier underlagt reguleringsregime i ($Sumkvalitetsskåre_{ij}$). Nevneren gir uttrykk for summen av

teoretisk maksimumsskåre for kvalitet for innholdskategorier i reguleringsregime i (*Makskvalitetsskåre_i*). Det betyr at DQI_{ij} gir uttrykk for den relative andelen av kvalitetsskåre for virksomhet j av teoretisk maksimum skåre under regime i . Slik sett gir formelen også uttrykk for ”fullstendighet”.

$$DQI_{ij} = \frac{\text{Sumkvalitetsskåre}_{ij}}{\text{Makskvalitetsskåre}_i}$$

Fire masterstudenter fra NTNU handelshøyskolen samt en av forfatterne deltok i dokumentanalysen. Bedømmelsesprosedyren medfører risiko for ulik registrering når flere deltar. Det ble derfor utviklet kategoridefinisjoner med eksempelliste, og det ble gjennomført en grundig treningsperiode i koding på forhånd. Når det oppsto situasjoner med usikkerhet i kodingsarbeidet, ble spørsmålet diskutert og avklart.

Operasjonalisering av uavhengige variabler

Formålet med denne undersøkelsen tilsier at modellen må inneholde en uavhengig dikotom variabel som skiller mellom virksomheter som er underlagt regnskapsloven og NRS16 kravene om miljørapportering, og de som ikke har en slik forpliktelse. Denne variabelen er benevnt *LOVKRAV*. Den antar verdien 1 for virksomheter som har et slikt pålegg, og får verdien 0 når virksomheten ikke har lovpålagte miljørapporteringskrav. Denne variabelen vil avsløre eventuelle kvalitetsforskjeller i rapporteringspraksis mellom disse to gruppene.

Den modellen som blir anvendt for å studere informasjonskvaliteten innenfor hvert reguleringsregime, må også kontrollere for andre drivere av miljørapportering.

Det er de samme faktorene som forklarer miljørapportering i privat og offentlig sektor (Fallan, 2016; Singh og Ahuja, 1983; Tagesson et al., 2009). Det er likevel naturlig å kontrollere for eierstrukturen i virksomhetene ved å bruke en dikotom variabel. Offentlig sektor-eide virksomheter inkluderer enkelte børsnoterte selskaper på Oslo børs (OSE), institusjoner hvor en andel av aksjene er eid av staten (NHD, 2010), andre unoterte selskaper, kommuner og statlig eide universiteter og høyskoler. Denne variabelen, *SEKTOR*, antar verdien 1 for offentlig sektor-eide virksomheter og verdien 0 for privat sektor.

Virksomhetenes formål kan også ha betydning for kvaliteten på miljøinformasjonen i årsrapporten (Fallan, 2016; Gibson og Guthrie, 1995; Secchi, 2006). Vi skiller mellom virksomheter med ideelt/sectorpolitisk formål på den ene siden og de med overskuddsformål på den andre. Denne dikotome variabelen, *MÅL*, får verdien 1 med den førstnevnte målsettingen og 0 når virksomheten har et ordinært forretningsmessig overskuddsmål. De statlige virksomhetenes formål er klassifisert i Nærings- og handelsdepartementets eierskapsrapport (NDH, 2010). Kommuner og statlige universiteter og høyskoler har sectorpolitisk formål. Alle selskapene på OSE har et forretningsmessig overskuddsmål.

En annen uavhengig variabel, *BØRS*, tar verdien 1 når virksomheten er børsnotert og 0 ellers (Hackston og Milne, 1996; Moneva og Llana, 2008).

Virksomhetenes miljørisiko er en viktig forklaringsvariabel for miljørapportering (Fifka, 2013). Virksomheten er klassifisert med hensyn til bransjemessig miljørisiko (Branco og Rodrigues, 2008; Brown og Deegan, 1998) basert på OSEs Global Industry Classification

Standard (GICS). Denne variabelen, *RISIKO*, tar verdien 1 for høyrisiko selskaper og 0 for de resterende selskapene. Kommunene driver en del høy-risikovirksomheter og blir i sin helhet klassifisert som sådan, mens statlige universiteter og høyskoler er lav-risikovirksomheter.

Det er viktig å kontrollere for størrelse når det gjelder virksomhetenes miljørapportering (Fifka, 2013). I denne undersøkelsen måler vi størrelse, *STOR*, som den naturlige logaritmen til antall ansatte i virksomheten.

Modellene for kvalitet på miljøinformasjon

Det teoretiske rammeverket for analysen av sammenhengen mellom kvaliteten på miljøinformasjonen i årsrapporten og hvert av de tre reguleringsregimene tar utgangspunkt i DQI_{ij} og de uavhengige variablene over. De tre aktuelle regresjonsmodellene for lovpålagt informasjon ($i = 1$), anbefalt informasjon ($i = 2$) og frivillig informasjon ($i = 3$) har den samme formen. I modellene er α en konstant, ε er et stokastisk feilledd og betaene (β) er standardiserte regresjonskoeffisienter.

$$DQI_{ij} = \alpha_0 + \beta_1 LOVKRAV + \beta_2 SEKTOR + \beta_3 MÅL + \beta_4 BØRS + \beta_5 RISIKO + \beta_6 STOR + \varepsilon_i$$

Resultater

Deskriptiv statistikk

Den deskriptive statistikken i tabell 5.2 avslører at informasjonskvaliteten for lovpålagt miljørapportering har en gjennomsnittsskåre på $DQI_1 = .23$ (SD = .19). Det betyr at for de lovpålagte informasjonskategoriene oppnådde virksomhetene 23 % av maksimum kvalitetsskåre. De tilsvarende tallene for anbefalte og frivillige informasjonskategorier er henholdsvis $DQI_2 = .14$ (SD = .17) og $DQI_3 = .06$ (SD = .09). Gjennomsnittsskåre og standardavvik er presentert i tabellen nedenfor.

Tabell 5.2: Deskriptiv statistikk: antall observasjoner, minimum-, maksimum- og gjennomsnittsskåre, standardavvik

Variabler	N	Minimum	Maksimum	Gjennom-snitt	Standard-avvik
<i>DQI</i> ₁ lovpålagt	238	0	.90	.23	.19
<i>DQI</i> ₂ anbefalt	237	0	.80	.14	.17
<i>DQI</i> ₃ frivillig	233	0	.40	.06	.09
Lovkrav	238	0	1.00	.88	.32
Sektor – offentlig vs. privat	237	0	1.00	.41	.49
Mål – politisk/ikke lønnsomhet vs. lønnsomhet	238	0	1.00	.31	.46
Stor -- størrelse (ln ansatte)	238	0	10.91	5.74	2.25
Risiko miljø – høy vs. lav	238	0	1.00	.50	.50
Børs	238	0	1.00	.62	.49

Tabell 5.2 viser at 88 % av virksomhetene i utvalget er pliktige til å følge Regnskapsloven og NRS16. Når det gjelder sektortilknytning for eierskap, det vil si privat versus offentlig, er 41 % av virksomhetene helt eller delvis eid av det offentlige. Formålsvariabelen viser om virksomhetene har et ideelt/sektorpolitisk formål eller et

vanlig forretningsmessig overskuddsmål. 31 % av virksomhetene i utvalget har et ideelt/sektorpolitisk formål. Videre viser størrelsesvariabelen at gjennomsnittsstørrelsen målt ved ln ansatte er 5.75 (SD = 2.25) for hele utvalget. Videre viser tabell 5.2 at halvparten av virksomhetene kommer fra bransjer med høy miljørisiko og 62 % av virksomhetene er børsnoterte.

Forskjeller i informasjonskvalitet mellom reguleringsregimene

Forskjellene i informasjonskvalitet for miljørapporteringen er vist i tabell 5.3.

Lovpålagte innholds krav om miljøinformasjon viser en signifikant høyere DQI_1 enn for både anbefalt miljøinformasjon, DQI_2 ($t = 9.29, p < .001$), og for frivillig miljøinformasjon, DQI_3 ($t = 16.51, p < .001$). T-testen viser også at kvaliteten på anbefalt miljøinformasjon, DQI_2 , er signifikant høyere enn for frivillig miljøinformasjon, DQI_3 ($t = 9.03, p < .001$).

Tabell 5.3: T-test av kvalitetsforskjeller mellom lovpålagt, anbefalt og frivillig miljørapportering

Par		<i>T</i>	Frihetsgrader
1	DQI_1 lovpålagt – DQI_2 anbefalt	9.29***	236
2	DQI_1 lovpålagt – DQI_3 frivillig	16.51***	232
3	DQI_2 anbefalt – DQI_3 frivillig	9.03***	231

Signifikansnivå (tosidig): * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Samvariasjon mellom variablene i modellene

Bivariate korrelasjonskoeffisienter er vist i tabell 5.4 nedenfor. Alle kvalitetsindeksene er signifikante og positivt korrelerte. Den bivariate korrelasjonen mellom kvaliteten for lovpålagt og anbefalt miljøinformasjon er $r = .63, p < .001$; mellom lovpålagt og frivillig miljøinformasjon $r = .60, p < .001$; og mellom anbefalt og frivillig kvalitet for miljørapporteringen $r = .70, p < .001$.

Tabell 5.4 avslører signifikante og positive korrelasjoner mellom kvaliteten på lovpålagt miljøinformasjon og virksomheter med offentlig sektortilknytning ($r = .16, p < .05$), virksomheter med høy miljørisiko ($r = .24, p < .001$), og størrelse ($r = .40, p < .001$). Kvaliteten på anbefalt miljørapportering er signifikant og positivt korrelert med høyrisiko virksomheter ($r = .44, p < .001$), og størrelse ($r = .46, p < .001$).

Virksomheter som må følge regnskapsloven og NRS16, har signifikant lavere informasjonskvalitet på sin frivillige miljørapportering ($r = -.30, p < .001$). Det samme gjelder for børsnoterte virksomheter ($r = -.15, p < .05$). På den annen side er det signifikante og positive sammenhenger mellom informasjonskvaliteten på frivillig rapportering og virksomheter med offentlig eierskap ($r = .27, p < .001$), høyrisiko virksomheter ($r = .39, p < .001$), og virksomhetsstørrelse ($r = .44, p < .001$).

Table 5.4: Correlations (Pearson's r)

	<i>DQI</i> ₁ - lovpål.	<i>DQI</i> ₂ - anbef.	<i>DQI</i> ₃ - friv.	Lovkrav	Mål	Børs	Sektor	Risiko	Stor
<i>DQI</i> ₁ - lovpål.	1								
<i>DQI</i> ₂ - anbef.	.63***	1							
<i>DQI</i> ₃ - friv.	.60***	.70***	1						
Lovkrav	-.02	-.08	-.30***	1					
Mål	.04	-.03	.11	-.54***	1				
Børs	-.07	-.02	-.15*	.46***	-.85***	1			
Sektor	.16*	.11	.27***	-.44***	.80***	-.92***	1		
Risiko	.24***	.44***	.39***	.00	-.13*	.10	-.05	1	
Stor	.40***	.46***	.44***	-.13*	-.11	.14*	-.00	.27***	1

Signifikansnivå (tosidig): * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Den signifikante og høye negative korrelasjonen mellom BØRS og MÅL ($r = -.85$, $p < .001$) og mellom BØRS og SEKTOR ($r = -.92$, $p < .001$) indikerer risiko for multikollinearitet dersom disse variablene blir brukt i regresjonsmodellen. Tester viser at dette problemet løses dersom BØRS eller SEKTOR blir droppet som uavhengig variabel i modellen. Vi har valgt å droppe BØRS som kontrollvariabel fordi det er få studier som analyserer en blanding av offentlig og private virksomheter samtidig. Dessuten viser Moneva og Llana (2000) at børsnotering ikke ser ut til å påvirke miljørapporteringen.

Regresjonsanalyse – drivere av informasjonskvaliteten i reguleringsregimene

Resultatene av regresjonsanalysen er vist i tabell 5.5 nedenfor. Innholdskategoriene for miljøinformasjon er fordelt til det aktuelle regnskapsreguleringsregimet der de hører hjemme, se tabell 5.1.

De tre regresjonsmodellene viser standardiserte beta-koeffisienter, t-verdier og signifikansnivå. BØRS ble droppet i modellene fordi den var sterkt korrelert med MÅL for å unngå multikollinearitet. Variance Inflation Factors (VIF) som gir indikasjoner på multikollinearitet, er beregnet for alle uavhengige variabler og er godt under kritiske verdier.

Modell 1 i tabell 5.5 viser hvordan *DQI*₁ for pålagt miljørapportering i henhold til Regnskapsloven og NRS16 blir påvirket av de uavhengige variablene. Sammenhengen mellom kvaliteten på lovpålagt miljøinformasjon og virksomheter med et politisk/ikke-økonomisk mål er signifikant og positiv ($\beta = .26$, $p < .01$). Kvaliteten på rapportert lovpålagt miljøinformasjon er også signifikant og positivt forbundet med så vel størrelsen på virksomheten ($\beta = .38$, $p < .001$) og med virksomheter med høy miljørisiko ($\beta = .20$, $p < .01$). Det er imidlertid ikke forskjell på kvaliteten på lovpålagt miljøinformasjon mellom virksomheter som er pålagt å følge regnskapsloven og NRS16 og de virksomhetene som ikke har et slikt pålegg.

Modell 1 viser at de uavhengige variablene forklarer 25 % av variasjonen i den avhengige variabelen *DQI*₁.

Tabell 5.5: Multipl regressjonsanalyse (OLS): Avhengige variabler – kvalitetsindekser for lovpålagt, anbefalt og frivillig rapportering

	Modell 1 <i>DQI₁</i> lovpålagt		Modell 2 <i>DQI₂</i> anbefalt		Modell 3 <i>DQI₃</i> frivillig	
	β	<i>t</i>	β	<i>t</i>	β	<i>t</i>
Konstant		-0.76		-1.77		.64
Lovkrav	.03	.47	-.01	-.10	-.23	-3.61***
Sektor – offentlig. vs. privat	.26	2.79**	.25	2.80**	.38	4.14***
Mål – politisk/ikke-lønnsomhet vs. lønnsomhet	-.08	-.77	-.12	-1.19	-.27	-2.68**
Stor -- størrelse	.38	6.17***	.35	5.98***	.38	5.40***
Risiko – miljø høy vs. lav	.20	3.38**	.32	5.67***	.27	4.86***
<i>Adj. R²</i>		.25		.32		.35
<i>F</i>		16.67***		22.76***		25.77***
<i>VIF mindre enn</i>		3.39		3.39		3.57

Signifikansnivå (tosidig): * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Reguleringsregimet i modell 2 i tabell 5.5 gjelder kvaliteten de innholdskategoriene for miljøinformasjon, *DQI₂*, som kun er anbefalt i NRS16. Den viser at offentlig eide virksomheter rapporterer høyere kvalitet på de anbefalte miljøkategoriene enn de privat eide ($\beta = .25$, $p < .01$). Virksomhetens størrelse er også positivt forbundet med kvaliteten på anbefalt miljøinformasjon ($\beta = .35$, $p < .001$). Det gjelder også for høyrisiko virksomhetene ($\beta = .32$, $p < .001$). Heller ikke regnskapsregimet for anbefalt miljørapportering i henhold til NRS16 viser signifikante forskjeller mellom virksomheter som er pliktig til å følge regnskapsloven og standarden og virksomheter som ikke er underlagt NRS16. – De uavhengige variablene i modell 2 forklarer 32 % av variasjonen i kvalitetsindeksen for anbefalt miljøinformasjon.

Modell 3 gjelder kvaliteten på frivillig miljørapportering, *DQI₃*. Resultatet viser at virksomheter som er underlagt regnskapsloven og NRS16 rapporterer signifikant lavere kvalitet på frivillig miljøinformasjon enn de som ikke er regulert av lov og standard ($\beta = -.23$, $p < .001$). Offentlig eide virksomheter rapporterer signifikant høyere kvalitet på sin frivillige miljøinformasjon enn de privat eide ($\beta = .38$, $p < .001$). Likeledes rapporterer virksomheter med et sektorpolitisk/ikke-økonomisk formål signifikant lavere kvalitet på frivillig miljøinformasjon enn virksomheter med forretningsmessige lønnsomhetsmål ($\beta = -.27$, $p < .01$). Både store virksomheter ($\beta = .38$, $p < .001$) og virksomheter med høy miljørisiko ($\beta = .27$, $p < .001$) rapporterer signifikant høyere kvalitet på sin frivillige miljøinformasjon i forhold til små virksomheter og med lav miljørisiko. – De uavhengige variablene i modell 3 forklarer 35 % av variasjonen i kvaliteten på frivillig miljøinformasjon.

Diskusjon

Resultatene i denne undersøkelsen blir tolket i et legitimitetsteoretisk perspektiv. Det teoretiske utgangspunktet for hypotesene 1A og 1B er at legitimitetsrisikoen er høyere under et lovpålagt reguleringsregime enn under et regime med anbefalinger eller et frivillig

rapporteringsregime. Tabell 5.3 gir støtte til hypotese 1A om at kvaliteten på den lovpålagte miljørapporteringen er signifikant høyere enn for både anbefalte og frivillige deler av miljøinformasjonen i årsrapporten. Likeledes sanker hypotese 1B støtte om at kvaliteten på de anbefalte delene av miljørapporteringen er signifikant høyere enn for de frivillige delene av miljøinformasjonen. Isolert sett tyder dette på at flere reguleringer leder til bedre og mer fullstendig miljøinformasjon i årsrapporten.

Støtten til hypotesene 1A og 1B tyder i første omgang på at forskjellene i kvalitet på miljøinformasjonen i årsrapportene er et resultat av reguleringene. Imidlertid bygger en slik antakelse på at legitimitet er et endimensjonalt begrep der legitimitetsrisikoen er en entydig dimensjon. I så fall bør kvaliteten på miljøinformasjonen i årsrapporten være høyere i virksomheter som underlagt regleringene i Regnskapsloven og NRS16 enn de som ikke er det. Det er ikke tilfellet. Regresjonsanalysen (tabell 5.5) viser at det ikke er forskjeller mellom disse to gruppene av virksomheter. Verken hypotese 2A eller 2B, der det er lagt til grunn at kvaliteten på miljøinformasjon i årsrapporten er høyere hos virksomheter med lovreguleringer og anbefalinger enn de som er uten slike pålegg, oppnår støtte. Det tyder på at det ikke er reguleringer som sådan som påvirker kvaliteten på miljørapporteringen. Når det gjelder de delene av miljørapporteringen som er frivillig for begge gruppene av virksomheter, er det tvert i mot de virksomhetene som ikke er regulerte, som har signifikant bedre kvalitet på miljøinformasjonen.

Legitimitet er et flerdimensjonalt begrep der forskjellig typer legitimitet som virker samtidig, kan bidra til å styrke eller svekke hverandre (Aldrich and Ruef, 2006; Suchman, 1995). Dette rammeverket skiller mellom regulatorisk, moralsk, kognitiv og pragmatisk legitimitet. Regulatorisk legitimitet gjelder verdien av å overholde lover og reguleringer. Regulatorisk legitimitetsrisiko på dette området er sannsynligvis svekket i Norge på grunn av manglende håndhevelse og fravær av sanksjoner for virksomheter som ikke etterkommer lovkrav og anbefalinger for miljørapportering. Dessuten vil vurderingene som følger av moralsk, pragmatisk og kognitiv legitimitet kunne bidra til å svekke virkningen av regulatorisk legitimitet ytterligere.

Kvalitetsindeksen i tabell 5.2 viser den relative skåren til virksomheten hvor faktisk skåre er satt i forhold til den teoretisk maksimale skåren som kan oppnås innenfor hvert av reguleringsregimene. Tabellen viser en gjennomsnittlig indeksskåre på 23 %, 14 % og 6 % av teoretisk maksimal skåre på henholdsvis lovpålagte, anbefalte og frivillige miljøkategorier. Dette er beskjedne resultater. Det kan tyde på at manglende håndheving og sanksjoner kan være en årsak til at omfanget og kvaliteten på miljøinformasjonen er lav. Dette kan være et resultat av Ot.prp. nr. 75 1997-1998 som la til grunn at det ikke er behov for revisjon av miljøinformasjonen i årsrapporten.

Regresjonsanalysen tar hensyn til og kontrollerer for de faktorene som forskningen har vist er viktige drivere av miljørapportering. Størrelse og bransje/miljørisiko er ansett som viktige forklaringsfaktorer (Fifka, 2013). Disse forklaringsfaktorene påvirker kvaliteten på miljøinformasjonen positivt også i denne studien. Det bidrar til å styrke resultatene. Videre har vi kontrollert for profittmotiv versus politisk/ikke-profitt motiv (Fallan, 2016; Gibson og Guthrie, 1995; Secchi, 2006) som i denne studien viser at politisk/ikke-profitt motiv påvirker kun kvaliteten på den frivillige miljøinformasjonen positivt. Det er også kontrollert for virksomhetens sektortilknytning – privat versus offentlig – som tidligere forskning har vist

har betydning for miljørapporteringen (Fallan, 2016; Singh and Ahuja, 1983; Tagesson et al., 2009). Denne studien viser at virksomheter i offentlig sektor har signifikant bedre kvalitet på sin miljøinformasjon enn i privat sektor.

Konklusjon og implikasjoner

Denne studien avslører noen interessante funn. Fullstendighet og kvalitet på miljøinformasjonen i årsrapportene i norske virksomheter er lav. Det mest overraskende funnet er imidlertid at lovpålagte krav eller anbefalinger til innhold i miljørapporteringen ikke medfører at informasjonskvaliteten er høyere hos disse virksomhetene enn hos dem som ikke har slike krav eller anbefalinger. Det er dermed all grunn til å stille spørsmålet ved ropet på mer regulering som kommer fra revisjonsselskaper, miljøorganisasjoner og politikere, er det som vil sikre bedre miljøinformasjon (DN, 2016a; DN, 2016b). Hvis målet er å bedre kvaliteten på miljøinformasjonen, er ikke mer lovregulering uten videre et fornuftig grep, men kan snarere være et feiltrinn. Det finnes ikke en slik enkel løsning.

Hvis behovet for visse typer miljøinformasjon blir etterspurt av virksomhetens interessenter, og samtidig blir et samfunnsanliggende som blir tatt for gitt (kognitiv legitimitet), vil virksomhetene rapportere enten de er pålagt det eller ikke. Ropet på mer regnskapsregulering på dette området, bør i første omgang heller erstattes med krav om håndheving av de reguleringene som allerede foreligger. Dette budskapet er viktig å formidle fordi det er en internasjonal trend med krav om mer regulering (Camilleri, 2015).

Et annet viktig bidrag fra denne studien er at den minner oss på at legitimitet ikke er et endimensjonalt begrep. Nettopp delingen av legitimitetsbegrepet i fire dimensjoner; regulatorisk, moralsk, pragmatisk og kognitiv legitimitet, bedrer denne teoriens evne til å forklare miljørapporterings praksis.

Videre forskning er nødvendig for å utdype interessentenes persepsjon av kvalitet på miljøinformasjon fra ulike aspekter av legitimitet. Slik sett kan miljørapportering i Norge være påvirket av nasjonale lovbestemte krav og være understøttet av sosialt ansvar som kan eksistere eller være fraværende i andre deler av verden. Dermed er videre forskning nødvendig for å avklare om disse resultatene er generaliserbare til andre samfunn.

Referanser

- Aerts, W., Cormier, D., Magnan, M. (2006). Intra-industry imitation in corporate environmental reporting: an international perspective. *Journal of Accounting and Public Policy*, 25 (3), 299-331.
- Aldrich, H., Ruef, M. (2006). *Organizations Evolving* (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Bebbington, J., Kirk, E.A., Larrinaga, C. (2012). The production of normativity: A comparison of reporting regimes in Spain and the UK. *Accounting, Organizations and Society*, 37, 78-94.
- Branco, M.C., Rodrigues, L.L. (2008). Factors Influencing Social Responsibility Disclosure by Portuguese Companies. *Journal of Business Ethics*, 83, 685-701.
- Brown, N., Deegan, C. (1998). The public disclosure of environmental performance information - a dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory. *Accounting and Business Research*, 29 (1), 21-41.

- Camilleri, M.A. (2015). Environmental, social and governance disclosures in Europe. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6 (2), 224-242.
- Campbell, D., Craven, B., Shrivess, P. (2003). Voluntary social reporting in three FTSE sectors: a comment on perception and legitimacy. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 16 (4), 558-581.
- Chauvey, J-N., Giordano-Spring, S., Cho, C.H., Patten, D.M. (2015). The Normativity and Legitimacy of CSR disclosure: Evidence from France. *Journal of Business Ethics*, 130, 789-803.
- Cho, C.H., Patten, D.M. (2007). The role of environmental disclosures as tools of legitimacy: A research note. *Accounting, Organizations and Society*, 32, 639-647.
- Criado-Jiménez, I., Fernández-Chulián, M., Husillos-Carqués, F.J., Larrinaga-González, C. (2008). Compliance with mandatory environmental reporting in financial statements: the case of Spain (2001-2003), *Journal of Business Ethics*, 79, 245-62.
- Deegan, C. (2002). The legitimacy effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 15 (3), 282-311.
- Deegan, C., Rankin, M., Voght, P. (2000). Firms' disclosure reactions to major social incidents: Australian evidence. *Accounting Forum*, 24 (1), 101-130.
- DN (2016a). Vil ha miljørapportering. Intervju med klima og miljøminister Vidar Helgesen, 18. mai 2016.
- DN (2016b). Klimaregnskapsrapport må til. Kronikk av H.C. Thornam and K.S. Falsen Berg, EY, 25. mai 2016.
- Fallan, E. (2015). Explaining the variation in adoption rates of the information content of environmental disclosure: an exploration of innovation adoption theory. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 11 (2), 247-268.
- Fallan, E. (2016). Environmental reporting regulations and reporting practices. *Social and Environmental Accountability Journal*, 36 (1), 34-55.
- Fallan, E., Fallan, L. (2009). Voluntarism versus regulation: lessons from public disclosure of environmental performance information in Norwegian companies. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 5 (4), 472-489.
- Fifka, M.S. (2013). Corporate Responsibility Reporting and its Determinants in Comparative Perspective—a Review of the Empirical Literature and a Meta-analysis. *Business Strategy and the Environment*, 22, 1-35.
- Frost, G.R. (2007). The Introduction of Mandatory Environmental Reporting Guidelines: Australian Evidence. *Abacus*, 43 (2), 190-216.
- Gibson, R., Guthrie, J. (1995). Recent Environmental Disclosures in Annual Reports of Australian Public and Private Sector Organisations. *Accounting Forum*, 19 (2/3), 111-127.
- Gjesdal, F. (1981). Accounting for Stewardship. *Journal of Accounting Research*, 19 (1), 208-231.
- Guidry, R.P., Patten, D.M. (2010). Market reactions to the first-time issuance of corporate sustainability reports Evidence that quality matters. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 1 (1), 33-50.

- Hackston, D., Milne, M.J. (1996). Some determinants of social and environmental disclosure in New Zealand companies. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 9 (1), 77-108.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: an introduction to its methodology* (2. ed.): Sage Publications.
- Larrinaga, C., Carrasco, F., Correa, C., Llena, F., Moneva, J.M. (2002). Accountability and accounting regulation: the case of the Spanish environmental disclosure standard. *The European Accounting Review*, 11 (4), 723-740.
- Lindblom, C.K. (2010). The Implications of Organizational Legitimacy for Corporate Social Performance and Disclosure. In R. Gray, J. Bebbington, S. Gray (eds.) *Social and Environmental Accounting Volume II Developing the Field*, London: Sage, 51-63.
- Ljungdahl, F. (1999). The Development of Environmental Reporting in Swedish Listed Companies - Practice, Concepts, Causes. *Lund Studies in Economics and Management* 50, Lund University.
- Llena, F., Moneva, J.M., Hernandez, B. (2007). Environmental Disclosures and Compulsory Accounting Standards: the Case of Spanish Annual Reports. *Business Strategy and the Environment*, 16, 50-63.
- Lodhia, S., Jacobs, K., Park, Y.J. (2012). Driving public sector environmental reporting. *Public Management Review*, 14 (5), 631-647.
- Luque-Vilchez, M., Larrinaga, C. (2016). Reporting models do not translate well: Failing to regulate CSR reporting in Spain. *Social and Environmental Accountability Journal*, Vol. 36 No. 1, pp. 56-75.
- Melting, E., Tungen, Ø. (2012). *Miljørappoter og lovverk : har rapporteringspraksis utviklet seg etter endelig innføring av Norsk RegnskapsStandard 16 i 2007?* MSc thesis, NTNU Handelshøyskolen.
- Mobus, J. L. (2005). Mandatory environmental disclosures in a legitimacy theory context. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18 (4), 492-517.
- Moneva, J.M., Llena, F. (2000). Environmental disclosures in the annual reports of large companies in Spain. *The European Accounting Review*, 9 (1), 7-29.
- NHD (2010) *Statens eierberetning 2009*. (Ministry of Trade's Ownership Report) Oslo: Nærings- og handelsdepartementet.
- Nyquist, S. (2003). The legislation of environmental disclosures in three Nordic countries - a comparison. *Business Strategy and the Environment*, 12, 12-25.
- Ot.prp. nr.42 1997-1998 Om lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).
- Ot.prp. nr. 75 1997-1998 Om lov om revisjon og revisorer (revisorloven).
- Patten, D.M. (2005). The accuracy of financial report projections of future environmental capital expenditures: a research note. *Accounting, Organizations & Society*, 30 (5), 457-468.
- Patten, D.M., Crampton, W. (2003). Legitimacy and the internet: an examination of corporate web page environmental disclosures. *Advances in Environmental Accounting and Management*, 2, 31-57.
- Revisorforeningen (2007). *Revisors Håndbok*. Oslo: Den norske Revisorforening.
- Secchi D. 2006. The Italian experience in social reporting: An empirical analysis. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 13 (3), 135-149.

- Singh, D.R., Ahuja, J.M. (1983). Corporate social reporting in India. *International Journal of Accounting*, 18 (2), 151-70.
- Suchman, M.C. (1995). Managing legitimacy: strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20 (3), 571-610.
- Tagesson, T., Blank, V., Broberg, P., Collin, S.-O. (2009). What Explains the Extent and Content of Social and Environmental Disclosures on Corporate Websites: A Study of Social and Environmental Reporting in Swedish Listed Corporations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16, 352-364.
- Tilt, C.A. (2008). Environmental disclosure outside the annual report. *Int. J. Management and Decision Making*, 9, 288-309.
- UNCTC (1991). Accounting for environmental protection measures: Report of the Secretary-General, Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting, United Nations Commission on Transnational Corporations.
- Vormedal, I., Ruud, A. (2009). Sustainability Reporting in Norway – an Assessment of Performance in the Context of Legal Demands and Socio-Political Drivers. *Business Strategy and the Environment*, 18, 207-222.
- Walden, W.D, Schwartz, B.N. (1997). Environmental Disclosures and Public Policy Pressure. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16, 125-154.
- Wiseman, J. (1982) An evaluation of environmental disclosures made in corporate annual reports, *Accounting, Organizations and Society*, 7 (1), 53-63.